

Türküstan

www.turkustan.az

**Nəriman
ƏBDÜLRƏHMANLI**

hum Aydin Selimzadənin rəhbərlik elədiyi "Elm" qəzetinə rüporu idi. Artıq Şərqsünaslıq İnstututundakı elmi işinə dönmüş, dərhəl da Azadlıq hərəkatının intellektual qolunun əsas simalarından birinə çevrilən Nəsib Nəsib-

**Arif Əmrəhoğlunun
təqdimatı ilə tanıdım...**

*Əvvələ, tələbəlik illərində
getdiyim bir tədbirdə atasını, əs-
len Bolnisi rayonu Aşağı Qoşa-
kılısa kəndindən olan təssübkeş-
ziyalımız, ovaxtı V.İ. Lenin adına
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İns-
titutunun (indiki Azərbaycan Pe-
daqoji Universiteti) müəllimi
Loğman Nəsibovu tanımışam...*

*Son dərəcə istiqanlı, təmkin-
li, nəzakətli insan olan Loğman
müəllimlə tez-tez Milli Kitabxana
həndəvərində rastlaşır, ayaqüstü-
hal-əhval tutur, bəzən də Sahil
bağında gəzisir, elmdən, gün-gü-
zərəndən, daha çox da Borçalı-
dan söhbət eləyirdik. O söhbətlər-
in birində də oğlu Nəsibin yeni-
cə universitetin tarix fakültəsini
bitirdiyini, Akademianın Şərqsü-
naslıq İnstututunda işlədiyini
söyləmişdi.*

Səksəninci illərin ortalarında isə Bakıya səfərlərimin birində, Akademianın Nizami adına Ədəbiyyat İnstututunda işləyən köhne döstüm, mərhum Arif Əmrəhoğluna baş çəkəndə məni ar-
tıq rastıma çıxan məqalələrindən imzasını tanıdığını Nəsib Nəsibzadə (o vaxt soyadı beləydi) tanış elədi. Elə ilk görüşdəcə təx-
minən yaşadım olan (sonralar öyrəndim ki, 1956-cı il sentyabrın 15-də, Bakının qurtuluşu günü dünyaya gəlib) artıq namizədlik dissertasiyasını uğurla müdafiə eləmiş, yüksək erudisiyalı, təs-
sübkeş, istiqanlı oğlunu özüme "bir köynək yaxın" saydım.

Onda, yaddaşım aldatmırısa, Nəsib İran İslam Respublikasına, su-elektrik stansiyasının tikintisində tərcüməçi kimi isləməyə getmək üçün hazırlaşdığını söyləmiş, hətta tarix fakültəsini bitirmiş adamın fars dilinə bələdliyi məni xeyli təccübəldirdi.

Onda Arif Əmrəhoğlu özüne-
xsə tərzdə, hərərətə, inandırıcı
dəlil-sübütərlə Nəsib Nəsibzadə-
nin insani keyfiyyətlərindən
də, elmi potensialından da, milli
təsübkeşliyindən də ağızdolu-
su danışmışdı...

2. Milli mübarizənin intellektualı

İkimiz də Bakıya 1988-ci ildə - Ermənistanın torpaq iddialarının açıq müstəviye keçdiyi, nəticədə Azərbaycanda milli oyanışın vüsət aldığı, xalqın meydandaları çıxıb müstəqillik şuraları səsləndirdiyi bir vaxtda - qayıtmışdı.

Onda Elmlər Akademiyasının
milli mübarizənin mərkəzi, mər-

Nəsib Nəsibli: Türklük və Bütövlük yolcusu

zadə maarifləndirməni hər şeydən vacib sayırdı. O vaxt həmin qəzetdə çalışan yazıçı Mahir N. Qarayevin dəqiq ifadə elədiyi kimi, "ADR deyəndə on adamdan doqquzu paytaxtı Berlin olan Almaniyanı düşünürdü və ilk olaraq Nəsib Nəsibzadə "Elm" qəzetində "Azərbaycan Demokratik Respublikası" adlı silsile araşdırmasını dərc etdirib, bugünkü "çağırısa ellər gedərəm davaya" təfek-

bu məqsədi güdürdü, bütün düşüncələri isə 1990-ci ildə işq üzü görən "Azərbaycan Demokratik Respublikası" adlı məqalələr və sənədlər toplusunda öz əksini tapmışdı.

Amma o gördüyü işlər hələ uzun araşdırma yolunun yalnız başlanğıcındı...

3. Türkçülük və bütövlük ideolojisi

fealiyyəti onun elmi araşdırmaşını da yönəldirdi. Hər halda, "Azərbaycanın xarici siyaseti (1918-1920)" (1996), "Bölmüş Azərbaycan, bütöv Azərbaycan" (məqalələr toplusu, 1997), "İranda Azərbaycan məsələsi (XX əsrin 60-70-ci illəri)" (1997) kimi sanballı monoqrafiya və topluları məhz o dövrdə araya-ərsəyə gəlməsi heç də təsadüf deyil. Həmin vaxt artıq aktiv siy-

*Mən bilən, mərhum Əbülfəz
Elçibəyin ən uğurlu təyinatlarından
biri o vaxt artıq EA Tarix İns-
titutunun şöbə müdürü olan Nəsib
Nəsibzadəni İran İslam Respub-
likasına səfər göndərməsi idi;
orada dövlət siyasetinin prinsipi-
nə çevrilmiş fars şovinizmİNə
qarşı yalnız onun kimi millətçi,
türkçü və yüksək hazırlıqlı bir in-
teləktual duruş gətirə bilərdi.*

Həqiqətən də yenice müstəqillik qazanmış, ərazisinin bir hissəsi işğala məruz qalmış, təcavüzkar qonşusu və onun hiyləgər havadarları ilə əhatə olunmuş dövlətimizi İrandan gözlənən təzyiqlərən qorumaq, üstəlik, Güney Azərbaycandakı soydaşlarımızın vəziyyətini nəzərə alıb balanslaşdırılmış siyaseti təmsil etmək heç də asan deyildi. Amma Nəsib Nəsibzadə çələşdiyi iki ilə yaxın qısa bir müddət ərzində diplomatik qabiliyyətini də aydın bürüzə verdi.

Ola bilsin ki, bu diplomatik

sətdən uzaqlaşmış, doktorluq disertasiyasını uğurla müdafiə etmiş, bütün enerjisini elmi araşdırmaşına yönəltmiş, Bakı Asiya Universitetində dosent, Xəzər Universitetində professor, kafedra müdürü, dekan vəzifələrində çələşan Nəsib Nəsibli heyatının başlıca missiyası olan türkçülük və bütövlük ideolojisini daha da irəliyə aparmağa çalışırdı. Onun o dövrdə qələmə aldığı məqalələrində, eləcə də müsahibələrində və şəhərlərində bu missiya qırımı xət kimi nəzərə çarpar.

"Onillərlə bize "Anamın kitabı" nağılıını danışdırılar, - o müsahibələrinin birində deyirdi, - Azərbaycanı işgal etmək istəyən üç dövlət varmış, bunların arasında Rusiya "ən inkişaf etmiş id", ona görə Azərbaycan "pislər arasından ən yaxşısını" seçdi və "Rusiya ilə birləşdi." Nəticə, Azərbaycan üçün İran və Türkiyə ən pis variantdır, onlardan uzaq durmali, Rusiyadan öyrənməlidir".

4. Geosiyasi gerçekliklər və Azərbaycan

Nəsib Nəsibli Azərbaycanın tarixən məhkum olduğu Rusiya sindromundan qurtulması üçün dünyaya daha çox açılmasını başlıca şərtlərdən biri sayırdı...

Azərbaycan təleyküli məsələlərdə xarici siyasetini Moskva ilə deyil, dünyadakı geosiyasi gerçekliklərlə uzlaşdırımlı, işgal olunmuş ərazisi ilə buxvəndişi zəncirleri parçalamaşdı. Onun 1997-1998-ci və 2002-2003-cü illərdə ABŞ-nın Çikaqo və Con Hopkins universitetlərində araşdırırmalar aparması da məhz o geosiyasi strategiyənə dərindən mənimsmək cəhdini sayılmalıdır.

Professor Nəsib Nəsibli "Azərbaycanın geopolitikası və neft" (2000) kimi sanballı monoqrafiyasını məhz həmin dövrdə qələmə alıb. Monoqrafiyada Azərbaycanın keçmişində və gələcəyində neftin yeri, geopolitikasında neft kəməri məsələsi, Qafqazların geopolitikasında neftin yeri, Azərbaycan-İran münasibətləri, İranın Azərbaycan və Azərbaycan nefti ilə bağlı siyaseti, neft və demokratiya, Azərbaycan ideali, Qarabağ problemi... kimi fundamental problemlər məhz qlobal hadisələr nəzərə alınmaqla araşdırılırlı.

O, həmin dövrdəki şəhərlərdə, müsahibələrində və dialoqlarında da Azərbaycan-İran münasibətlərinə xüsusi yer ayırdı. Sonraları isə Məsud Pezəşkianın İran prezidenti seçilməsi ilə ən azı soydaşlarımız üçün təleyküli problemlərin - təhsil sisteminde ana dilin öyrədilməsi, Urmu gölünün qurtarılması, Azərbaycan sərvətlərinin İranın başqa bölgələrinə daşınmasının qarşısının alınması - çözlülaceyinə ümidi bəslədiyini qeyd etdi.

Tarix professor Nəsib Nəsiblinin irəli sürdüyü başlıca müdəələrin düzgünlüğünü təsdiqlədi, güneydəki soydaşlarımızın problemləri ilkin mərhələ kimi müzakirə mövzusuna çevrilməyə başladı, Azərbaycan dövləti balanslı siyaseti nəticəsində işgal olunmuş əraziləri azad etdi, Moskvanın nüfuz dairəsindən çıxa, qarşı tərəfi ədalətli sülhə zorlaya bildi...

(ardı gələn sayıımızda)

oxu, oxut, abune ol!